

Glimt av Hærens historie i de siste 150 år

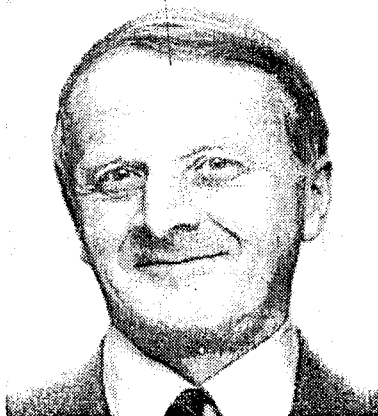
Av oberstløytnant, cand. philol. Anton Olstad. Del 2.

DEN FØRSTE VERDENS- KRIG OG HÆRENS NØYTRA- LITETSVERN

Den første verdenskrig satte vår forsvarsordning på prøve. Hærordningen av 1910—11 hadde gitt oss tilbake regimentene, navn man hadde byttet med brigader i 1810. Regimentene ble satt sammen i divisjoner. Deres kadrestaber kom med i fredsorganisasjonen, med plassering av standkvarterene som dagens distriktskommandostabers, stort sett. 2. Divisjons standkvarter ble senere flyttet fra Oslo til Elverum. Der kan man ennå høre enkelte kalle Regimentsgården for Generalsgården.

Men øvelsene var, som fra 1903 av, bare 48 dagers rekruttskole for infanteriet, festningsartilleriet og posisjonsartilleriet. Vinterøvelser og feltjenesøvelser i større forband ble ikke fastlagt. Fremdeles var det små muligheter til å øve befalet i føring av større felttoppsatte enheter. Men tross alt var hærordningen en forbedring.

Verdenskrigen kom ikke overraskende. Det Tyskland som Bismarck hadde samlet, var vokst i industripotensiale og i nasjonal selvfølelse. Tangérkrisen i 1905 og Agadirkrisen i 1911 hadde vist at tyske og franske interesser var på kollisjonskurs. Wilhelm II's bombastiske ord om at Tysklands fremtid lå på havet, fikk Storbritan-

nia til å være på vakt. Russland og Frankrike var etter Bismarcks avgang knyttet sammen i en forsvarsallianse. Mange franskmenn ønsket revansje for tapet av Alsace-Lorraine i 1870. Etter Russlands nederlag mot Japan i 1905 nærmet Frankrike seg England i en éntente cordiale. Balkankrigene

i 1911 og 12 hadde vist at Tyrkia ikke lenger hadde kontroll over Balkan, Europas urolige hjørne. Et Østerrike—Ungarn i oppløsning mente å ekspandere der, på kollisjonskurs med Tsar-Russland og med Balkanfolkene. Tyskland stod i Niblungentroskap sin forbundsfelle Østerrike—Ungarn bi etter drapet på det østerriksk-ungarske tronfølgerpar i Sarajevo 28. juni 1914. Og Europas stormakter raste inn i en storkrig, en ulykke ingen som Wilhelm II sa, hadde villet, og ingen så noen utgang på. I august 1914 avga Danmark, Sverige og Norge en felles nøytralitetserklæring.

Hærens nøytralitetsinnkallinger dekket i første omgang kystfestningene. Marinen ble mobilisert.

Hærens nøytralitetstjeneste ble stort sett utført av avdelingene i 30 til 35 dagers skift i slutten av rekruttskolen eller under regimentssamlingen. I årene 1915 til 1917 var rekruttskolen forlenget til 90 dager for infanteriet, feltartilleriet, posisjonsartilleriet, ingeniørvåpnet.

Regimentssamlingen ble samtidig øket fra 24 til 30 dager. Dessuten ble noen av regimentssamlingene holdt om vinteren. Det ga verdifulle erfaringer.

Høsten 1916 ble det i Østfold holdt en stor felttjenesteøvelse med hele to divisjoner. Avdelingene viste god avdelingsånd og disiplin og holdt godt sammen,

heter det i rapportene. Datidens marsjprestasjoner var imponerende. Kongsvinger bataljon marsjerte i 1916 80 km på vel 19 timer. Store områder og få avdelinger gjorde det nødvendig.

Det ble avviklet en rekke øvelser i tillegg til de vanlige våpenøvelser, mobiliseringsøvelser for divisjonskommandoene, generalstabs- og divisjonsstabsøvelsene. Dessuten ble det holdt ekstra befalskurs, spesielt for ulønnet befall. Det ble utdannet flere elever ved Krigsskolen og underoffiserskolene, og utskrevet elever fra avdelingene til praktiske kurs for pelotongførere. De såkalte underbefalskurs ble holdt første gang i 1916, våpenvis for spesialvåpnene og divisjonsvis for infanteriet. Til pelotongførerkursene ble det tatt elever fra underbefalskursene med høyere utdanning.

Vernepliktsalderen ble senket fra 23 til 21 år. Det ble opprettet et nytt regiment, Jegerkorpset IR 18, underlagt 1. Divisjon.

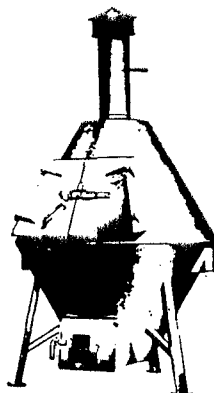
Finnmarks bataljon ble delt i to bataljoner, Alta og Varanger. Hærens flyvemaskinfabrikk ble opprettet. I Hærens tren ble Automobilkorpset oppsatt. Et nytt arsenal ble opprettet i Nord-Norge.

Forsvarets betydning ble gjennom nøytralitetsvakten forstått av folket, og viljen til nøytralitet respektert av stormaktene. Genral Ludendorff forteller i sine erindringer at tyskerne i 1916 drøftet en landing, men fant det for dyrt.

Mange innen befalskorpset mente at førstegangstjenesten burde være ett år. I en sterkt personlig fremstilling og i en sprogragt som idag er noe fjern, legger forsvarsivrerer oberstløytnant Sophus Christensen frem sitt syn på dette. Han skriver bl.a. (i 1912) om tysk militærtjeneste, som han bruker til sammenligning: Og

KONDAK

KONDAK, A/S Kongsberg Våpenfabrikk
3600 Kongsberg, Norge
Telefon (033) 73 94 75

«CASPER» modell 800
total høyde 230 cm

Forbrenningsovn
fra 100 til 2 800 liter
Utepels — grill — snøfresere
Verkstedoppdrag
Mek. enterpriser
Salg, brakker — garasjer

VEDKON A/S

CASPER PRODUKTER

3145 TJØME - Tlf. 033/90 333

øvelsene drives med tysk Videnskabelighed og Flid. Alt forklæres, øves og øves op igjen med en Grundighed, der ikke lader noget uforstaat. Den Flid, Soldaten bringer med sig fra Hjemmene, faar i Armeen et vægtigt Tilskud i Evne til Anstrengelse og Udholdenhed. — Man kommer til et Stadium, hvor Forøgelsen i Kunskab og Færdighed ikke lenger er saa stor som i Begyndelsen. Erfaringen fra gode Armeér sætter dette Tidspunkt til 1 Aars anstrengende Øvelser, skriver oberstløytnant Christensen.

Hans ord om disiplin kan også gi et bilde av forholdene. I 1911 var det tilløp til opptøyer på forskjellige ekserserplasser. Soldater stormet arrester, demonstrerte, pep og ropte.

— Man har da aldrig hørt, at der er Disciplin i en Militsarmé. En Militsarmé kan maaske naa saa høit, at det ser ud som om den er disciplinert, — sier han.

Han peker på befalets begrensede muligheter, og unnskylder dem ut fra det. Det faste officersbefal i infanteriet beordres i rekruttskole hvert 4. eller 5. år. 48 dagers tjeneste gir ca. 33 øvelsesdager når helligdagene trekkes fra. I årene imellom har de regimentssamling i 20 arbeidsdager, med øvelser i kompani, bataljon og regiment. I mellomtiden er de gårdbrukere, jurister, lærere, ingeniører, kjøpmenn osv. De kan umulig bli gode nok. Og *det* mener Christensen, er hovedgrunnen til bråket i 1911: Befalet var ikke dygtig nok.

Det gir vel et bilde av tidsånden når han hevder at offiserene ikke skal være kamerater med underoffiserene og underoffiserene ikke med de menige. Men sier han: Det skulde være unødvendigt at tilføje, at Soldatene iøvrigt ved hvert personlig Sammentref med Befalet maa behandles som sande «Gentle-

Generalmajor Th. Holtfodt — forsvarsminister under den første verdenskrig, — fra 1914 til 1919. Fra 1922 til 1927 var han kommanderende general. På bildet i obersts uniform.

men». — Fra 1912, da Christensen skrev sine betraktninger, til i dag er det en avstand i tid på sytti år, hør bare: Og de Chefer, der leder Udmarscherne, maa have Magt til at fjerne civile Øl- og Brændevinsvogne samt hindre Folkehobe i at samle sig i Afdelingernes Nærhed, naar saadant ansees nødvendigt. — En vis Procent Kvinder søger med stor Ihærdighed (ofte langveis fra) til Exercerpladsene til de unge Mænd. Jeg har seet Exercerpladse, hvorover der Søn- og Helligdage, har hvilet en forfærdelig Bordelluft osv.

Men situasjonen var ikke så nedslående mørk som han beskrev det. Den 6. juli 1914 vedtok Noreg Ungdomslags årsmøte følgende uttalelse, og det bør huskes at krigen da ikke var brutt ut: Den ungdom, som skal verja landet, hev det kravet til riksmaktene og til heile folket, at han fær den øving som

trengst naar han skal vera motstandaren heilt vaksen i militærtame. —

Det var forsvarsvilje i folket, men den måtte vekkes.

Under den første verdenskrig ble det vedtatt lover som skulle sikre landet mot spionasje. Den viktigste var loven av 18. august 1914 om forsvarshemmeligheter. Lover og bestemmelser som bygget på denne gjaldt kontroll med fartøyer, post, telegraf, utlendinger osv. Det er forøvrig denne lov som hjemler dagens sperresoner.

Den uinnskrenkede ubåtkrig som Tyskland erklærte i 1917, gjorde det nødvendig å hindre at tyske agenter fikk kjennskap til handelsskips avgang fra norske havner, deres last og bestemmelsessted. Generalstabens etterretningskontor var tiltenkt en rolle i sikkerhetstjenesten, som sentral militær faginstans. I hvilken grad den kunne bistå politiet skal være usagt.

Generalmajor Holtfodt var sjef for Forsvarsdepartementet fra 10. august 1914 til 26. februar 1919. Fra 1922 til 1927 var han Kommanderende general. Hans dyktighet må ha en vesentlig del av æren for at Hæren fikk de — etter forholdene — gode betingelser den hadde under krigen.

At vi ikke fikk et års våpenøvelser (som svenskene fastsatte for sitt forsvar i 1914), skyldtes omkostningene.

Landets forsyningssituasjon var til tider meget problematisk, med rasjonering på en rekke varer. Intendanturen hadde en stor og vanskelig oppgave.

I 1916 bestemte Stortinget at soldater kunne settes til 40 dagers vedhugst i offentlige skoger istedenfor å ta 30 dagers regimentssamling. Ved lov av 22. juni 1917 ble det bestemt at militære avdelinger og tjeneste-

hester kunne gis til sivile arbeidsoppgaver. Noen så det som beklagelig, men nødvendig. Andre så på det som misbruk av verneplikten.

Det skyldtes i første rekke arbeids- og forsyningssituasjonen. Det skjedde en inflasjonsartet prisøkning under krigen. Det var en rastløs, urolig tid, med nye ideer og nye syn, også på samfunnsordning og forsvar, med varsel om forandringer.

General Lindbäck-Larsen forteller i «Veien til katastrofen»: Det var sommeren 1916, det år som representerte det høyeste nivå vår hær noen gang har nådd. — Og i den siste regimentssamlingen var vi med i den store manøver i Fossumavsnittet. — Storparten av fire divisjoner møttes ved disse øvelser, og da de var slutt, defilerte de alle for Kongen. Tusener på tusener — og enda stod det andre tusener på vakt langs vår lange kyst — fra Søgne og Randøesund ved Kristiansand til Bjørnefjell ved Narvik og Pasvik ved den russiske grense.

Men, så kommer det et omslag som en følge av blant annet fredspropagandaen. Om det skriver han: Og i henrykt forventning av denne salige tilstand begynte vårt folk — fra regjeringen og nedover — å betrakte forsvaret som noe på avskrivning. Dette så meget mer som jo ved Gud ikke noe fornuftig menneske kunne finne på å bli offiser og kanskje bli kommandert bort på de utroligste utposter på et tidspunkt da jobbingen gikk for full fers i alle større byer.

Knapphet på mat og brensel, meldingen om massedød på Vestfronten, ulykkesbud om sjøfolk som gikk ned, og skyggene av den russiske revolusjon preget de siste krigsår her hjemme.

Ved uroligheter våren 1918 måtte det brukes militære avde-

A/S SALHUS TRICOTAGEFABRIK 5086 SALHUS

Akershus Godstransport A/s

GOODSRUTE — INTERNASJONAL TRANSPORT — PAKKING — FLYTTING — FORSIKRING

Kontoradresse: Eidsvoll Jernbanestasjon
Postadresse: Postboks 165, 2081 Eidsvoll
Telefon: 76 43 31

Ing. firma **Venocas**

Postboks 2629 - Tlf. 21 45 82 - 21 05 44

5010 BERGEN

LEVERANDØRER AV:

Rullekjerder og transportkjerder.
Dreiebenker o. a. verktøymaskiner.
«NONFRIC» kunststoff til slidedeler
glidelister m.m. - Profil - bolt - plater
m.m. fra lager.

VI KAN FLYTTING

Flytting og møbeltransport — vår erfaring kommer Dem til gode.

Pakking - Transport - Assurance - Lagring - Inn og Utland

FLYTTESPECIALISTEN

Gjøavn. 3 A, 1472 Fjellhamar, tlf. (02) 70 55 39.

KORPORAL I
KAVALERIET
1920

linger til politiaksjoner i Sultjelma, i Trondheim, senere i Kirkenes og Hammerfest. Hæren kom til å bli stående som motstander av sosiale forandringer, som «den herskende klasses maktapparat». Det brukes fremdeles i antiforsvarspropaganda.

— Hverken propagandister eller folket hadde noen følelse av misforholdet mellom de importerte ord og de sammenligningsvis uskyldige skavanker de ble rettet mot hos oss. For dem var kong Haakon og selvherskeren over alle russere, de norske gårdbrukere og de russiske godseiere, de norske prester og Rasputin det samme, skriver Lindbäck-Larsen.

«Det brukne gevær» er et historisk, sosialt og politisk betinget fenomen som her ganske kort skal nevnes, ved en episode.

Bevegelsens opptreden med talere på militært område gav ved en anledning til følge at en kadett som vaktkommandør arresterte to slike uvedkommende i Fredrikstads gamleby (militært område), og lempet vedkommende uvedkommende ut av Gamlebyen. Deretter sto taleren i en båt ute i elva og holdt sin tale med desto sterkere glød. Arrestereren ble senere

sjef for hæren, arrestantene statsminister og forsvarsminister.

NEDGANGSTIDER, OGSÅ FOR HÆREN

Etter en krig samler fredsvenner seg om målet aldri mer krig. Daværende major J. Laurantson skrev om dette i 1928: Hos disse fredsvenner synes idealiteten å kjempe en hård kamp om første pris med den absolutte forakt for historiens lære. De enten vil ikke eller kan ikke se de dype, ennå uforståelige motsetninger som med eller mot folkenes vilje driver den inn i væbnede konflikter, i krig.

— Det første resultat av denne alliance mellom virkelighetsfjern idealisme og skruppelløs opportunisme var den sammensetning og det mandat som ble gitt den kommisjon som ved kgl resolusjon av 16. april 1920 ble nedsatt «Til behandling av forsvarsvesenets fremtidige ordning under hensyntagen til Norges internasjonale forpliktelser og landets særlige forhold», skriver den senere general. Spørsmålet om hel nedrustning var også med i mandatet. Historien gjentar seg, i variasjoner. Idag er det i vernepliktsutvalgets mandat tatt med såkalte alternative forsvarsformer som aktivt arbeide i fredsorganisasjoner og såkalt sivilmotstand.

Komitéen av 1920 hadde ingen militære medlemmer. Men den kom allikevel frem til at forsvaret var nødvendig og tok avstand fra nedrustning. Dette forslag ble ikke lagt til grunn for den nye hærordning. Kommisjonen regnet med et budsjett på 70 millioner. Det ble utarbeidet flere forslag. Stortinget satte til slutt et økonomisk tak over forsvarsutgiftene; det var trange tider. Hærordningen

LOJTMANT I
INFANTERIET
1940

av 1927 representerte et bundmål.

Rekruttskolene ble 60 dager for infanteriet, opptil 90 dager for de øvrige våpen, med to regimentssamlinger på 24 dager hver.

De seks divisjoner ble beholdt. Vestre Akershus regiment ble sløffet, Alta og Varanger bataljoner igjen slått sammen til Finnmark bataljon. Regimentene skulle ha to linjebataljoner og en reservebataljon, bataljonene tre geværkompanier og et mitraljøsekompani. Infanteriet ble i det hele redusert med seks bataljoner.

De gamle kavalieriregimentene ble beholdt, men skulle bare ha tre eksadroner og en mitraljøseeskadron hver.

Feltartilleriet fikk to bergartilleribataljoner, en tung artilleribataljon og en luftvern bataljon. De tre artilleriregimenter ble beholdt, men redusert til to bataljoner med tre batterier 7,5 cm kanon og en bataljon med to batterier 12 cm haubitser. Batteriene var redusert fra 51 til 37.

Festningsartilleriet i Kristiansand, Kongsvinger, Stjør- og Verdals festninger og Narvik ble stillet i reserve.

Major L. Laurantson sier i en samtidig kommentar: For offi-

serskorpset gjelder det først og fremst ikke å gå trett.

Den viktigste oppgave de første år blir å sørge for at hæren står ferdig til å motta og er istand til å utnytte de økede bevilgninger som om ikke lenge uvegerlig vil komme.

Det var i 1928. Det tok nesten ti år før så skjedde, og da var det for sent.

Mens bevilgninger og øvelser ble redusert, ble kravene ved legeundersøkelsene øket, legene fikk snart det inntrykk av at legeundersøkelsens oppgave var å få kassert flest mulig.

Og da hjelpedyktige militærarbeidere ble satt utenfor og erstattet med stridende, og en tredjedel av de som ikke ble kassert skulle fritrekkes, ble resultatet at nær fire fjerdedeler av den vernepliktige ungdom ikke fikk militærtjeneste.

— Den alminnelige verneplikt var opphevet uten at Stortinget hadde behøvet å vedta det, sier general Lindbäck-Larsen.

Det er nylig i to kirker i Rendalen funnet to store røde flagg, som ingen visste til å begynne med hva skulle brukes til. Om-sider kom man til at det var alarmflagg. Ved kgl resolusjon av 1893 ble det bestemt at de skulle henges i kirketårnet ved mobilisering.

Det skulle også ringes med kirkeklokkene. Dessuten skulle mobiliseringsplakater slås opp på kirkedøren. Prestene fikk derfor mobiliseringsplakatene for kommende år hver høst.

Ikke alle likte det, og så ble det, i tidens ånd, reist en kirke-lig aksjon mot medvirkning ved mobilisering, ikke ut fra om det var hensiktsmessig eller ikke for landets forsvar.

Fra gammel av hadde kirken vært et sentrum i bygdene. Etter gudstjenesten sto folk og pratet sammen og spurte nytt. Eksersisen foregikk på kirkebakken helt til 1828. Kirkene var

NGM Industrier a/s

2201 Kongsvinger - Tlf. 066/14 922

MEK. VERKSTED

Hangarporter
Industriporter-Rekkverk
Stålkonstruksjoner
Platearbeider

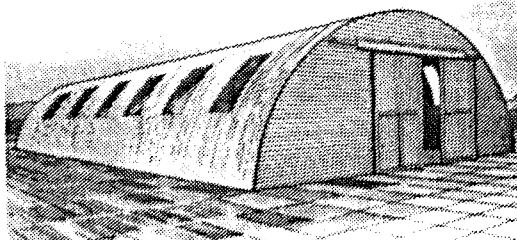
TYNNPLATER

Garderobeskap
Oppbevaringsbokser
Boksgarderober
«Desimal» tegningsskap

SKILTFABRIKK

Trafikkskilt-Gatenavnskilt
Entreprenørskilt
Reklameskilt
Reflexbrikker o.l.

STÅLHALLER

Avbildede hall, kaller vi type 1. Den er 11 m bred og 5,5 m høy. i 25 m lengde koster den **under kr. 255,- pr. m²** *

Den har et solid rammeverk av rør, og er kledd med korrugerte stålplater.

Vi leverer 20 forskjellige standard modeller med bredder fra 4,9 til 21 m, og høyder fra 3 til 7 m. Lengden etter behov.

Leveringstid: 4 — 6 uker.

***Vi vil gjerne fortelle Dem mye mer,
ring eller skriv for mer informasjon!***

* eksl. mva., umontert FOB STORD. 1,5 KN/m² snelast

WEST TRADE A/S

Heiane, postboks 321, 5401 Stord

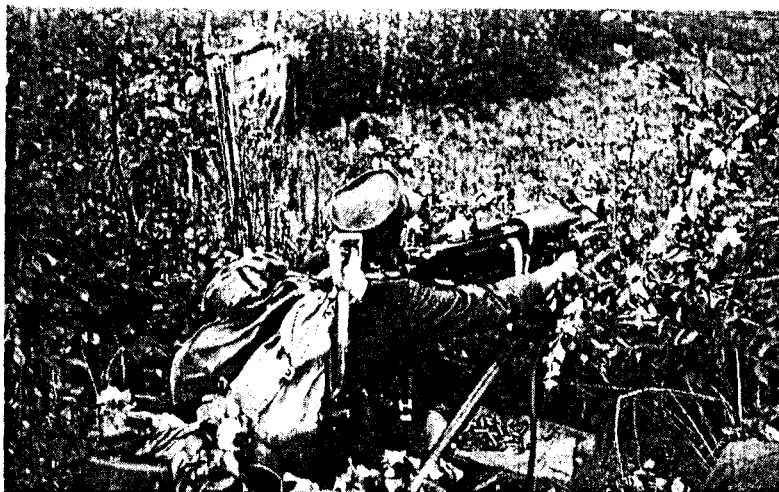
Telefon 054/12 311 — Telex 40469 WESTTN

delvis telthus dessuten. I 1814 skjedde edsavleggelsen i kirken, valget av valgmenn til Eidsvoldsforsamlingen likeledes. Men etterhvert som samfunnet utviklet seg, samlet ikke kirkene alle lenger. Kaier, jernbanestasjoner, butikksentra, fotballbaner, kafeer ble naturlige samlingssteder for ungdommen. Kanskje det ikke var så viktig om mobiliseringsplakater nå ble slått opp på kirkedøren eller ikke. Og Statens kirke ble bedfridd for hjelpen til mobilisering til landets forsvar om det skulle bli nødvendig.

En militær kommentar lød: Vil ikke kirken medvirke, får forsvaret med Guds hjelp verge landet uten kirkens assistanse. Etter den annen verdenskrig fikk vi et feltprestkorps som har vært til stor hjelp, såvel for avdelingenes mannskaper som sjefen, på mange måter. Det være seg ved andakter i felten, ved å ledsage bærer og trøste døde soldaters pårørende, hjelpe til å holde brakkesjuken unna, — og ta seg av den enkelte soldats personlig problemer.

MOT KATASTROFEN

Hitler kom til makten i Tyskland i 1933. Beretninger om terroren og umenneskeligheten og krigsforberedelsene nådde også Norge, men vekket ikke mange før katastrofen hadde innhentet oss. Samme år ble J. L. Mowinkel regjeringssjef for tredje gang, et barn av sin tid, velmenende og for ettertiden, som fikk lære noe annet, en virkelighetsfjern politiker som de fleste i sin samtid. Stortingsmann Rolf Thommessen, redaktør i den betydelige dagsavis «Tidens Tegn», sa 6. februar 1929 i Stortinget at ingen skulle få ham til å tro at det kommer noen ny stor krig i Europa så

Detasjementsøvelse i Hurdalen i 1930 Colt mitraljøre.

lenge den nåværende generasjon er i live.

«Fred i vår tid» ble en slags fortrøstningens trøstbeskjennelse. Da den britiske statsminister Neville Chamberlain i september 1938 kom tilbake fra München etter å ha ofret Sudetområdet og dermed Tsjekkoslovakia til Hitler uten å spørre tsjekkene, sa han seg å «bringe fred i vår tid». Våre hjemlige politikere var i godt internasjonalt selskap av vankundige.

Generalmajor Jon Høgevold har i en personlig og engasjerende bok «Hvem sviktet»? trukket frem et uttrykk som var kjent allerede før den nye forsvarsordningen av 1933 ble lagt frem. Det lød: Det er bedre med en liten, men veløvd hær, enn en stor hær med utilstrekkelige øvelser. Uttrykket kan være inspirert av Weimar-republikkens 100 000 manns hær, det maksimum Versaillesfreden hadde tillatt tyskerne å holde. Det var en etter forholdene liten, men uhyre veløvd hær. Om den nye hærordning uttalte kommanderende general Holtfodt med fagmannens tyngde: På ny står vi overfor slagordet — heller en liten, veløvd hær enn en stor vernepliktig hær

med mer beskjedent utstyr og med utilstrekkelige fredsøvelser. Men i vårt eget lands militære forsvar har en sånn hær ingen oppgave. Vårt lands utstrakte konfigurasjon og vanskelige kommunikasjonsforhold krever alle mann i rekene. — De optimister som både i og utenfor de militære rekker holder på at en liten hær skal bli en god hær, vil ganske sikkert bli betydelig skuffet når de for sent oppdager at under våre tilvante forhold vil den lille hær temmelig nøyaktig bli utdannet i samme utstrekning som den nuværende. Budsjettmessige hensyn vil hurtig begrunne at når vi under verdenskrigen kunne nøye oss med så og så kortvarige øvelser, må også den lille hær i fredens dager kunne klare seg med samme øvelses-tid. — Hær sjefen, kommanderende general som det dengang het, følte ansvar for sitt embede. General Bauck, som overtok etter Holtfodt, sa rett ut: «Jeg ønsker ikke ved å forholde meg taus, å bli skyldig i et folkebedrag.» — Uttalelsen ble offentliggjort og vakte en viss oppsikt.

Oberst, senere general Kristian Laake, nestemann som

kommanderende general, og i den uriaspost 9. april 1940, og den senere general Otto Ruge hadde levert det faglige detaljforslag som politikerne måtte ha. Mange kritiserte Laake og Ruge for å ha medvirket til å gjøre en så ulykksalig hærordning mulig. Men de må ha ment at ansvaret var politikernes. Når embedsmennene hadde sagt sin mening, var det deres plikt også å utføre den ansvarlige politiske statsledelses vilje. Men de understreket at de ikke hadde noe ansvar for vurderingen som lå til grunn for den nye hærordningen. General Lindbäck-Larsen sier at utnevnelsen av Laake ble møtt med forbitrelse blant offiserene og fortrellelse i Generalstab, det ville ikke bli mulig å bygge Hæren opp igjen.

I den forsterkede militærkomité var meningene delte, men ingen fremla noe forslag til en bedre ordning. Arbeiderpartiets fraksjon ga et begrunnet forslag om å avvikle militærvesenet.

Landet lå, etter deres mening, utenfor operasjonsområdet og vi ville bare bli trukket inn i en krig hvis vi hadde et forsvar som den ene part kunne ønske å bruke mot den annen. Lakonisk skriver general Høgevold: Elleve dager etter at Hitler kom til makten i Tyskland vedtok Stortinget nyordningen.

Det ble vedtatt av Stortinget at vi ikke skulle ha bombefly. Det var umoralsk å ha angrepsvåpen.

Det var en forutsetning for hærordningen at «en forutseende utenriksledelse» måtte varsle en kommende krig seks måneder i forveien. Kan man i løpet av seks måneder fullgodt reparere et forsvar som hadde vært mer eller mindre forsømt i årtier?

Holtfodt anså åtte måneders førstegangstjeneste som et mi-

nimum. Høgevold skriver: Selv med så ivrige karer at de tok fritiden til hjelp, var det ikke mulig på 6 måneder å nå lenger enn at et batteri under eksersermessige forhold kunne løse enkle stridsoppgaver. Under krigsforhold ville det ikke gå uten ytterligere trening. Alminnelige folk tenker ikke klart i fare. Da må de handle «med vanemessig sikkerhet». —

Om «den gode, lille hær», sier Høgevold at det bare var dekning for uttrykket den lille. Ved mobilisering skulle det nå bare settes opp seks små brigader.

1933-hærordningen satte førstegangstjenesten til 84 dager. Det ble ikke 84, men 72. Fritrekkingen ble opprettholdt til 1936. Svenskene kom nest nærmest bunnen, med fem måneder. Ellers i Europa hadde man fra ett til tre år, og tildels langtidsvervede som et faglig sterkt innslag. Som Høgevold sier: Vår politiske ledelse måtte enten tro at vi var overmennesker eller at det aldri ville bli tale om å bruke oss. General Laake, kommanderende general i 1940, sa i 1933 at det var statsmaktens plikt å sørge for at et freds-

VI ISOLERER DERES PROBLEMER!

Fagmessig utførelse av alle slags
varme-, kulde- og lydisolering.

Vennligst kontakt

KAEFER A/S
ISOLERINGSTEKNIKK
VARME KULDE LYD

Postboks 1073 — Jeløy 1501 Moss
Telefon (032) 72 309 — Telex 19 6 55

brudd ikke traff oss uforberedt. Fem års varsel var nødvendig.

I 1936 uttalte daværende utenriksminister Halvdan Koht at det var galt å bruke den utenrikspolitiske situasjon som grunn til å øke forsvarsbudsjettet, fordi — ansvarskjensla hos regjeringane no er mykje sterkare enn i 1914.

Professor Nils Ørvik har hevdet at taket på 30 millioner som regjeringen satte, ikke skyldtes den økonomiske situasjon slik det ble påstått. Tallet var tatt ut av luften. Grunnen til den svake hærordning var at partiene var redd for å tape stemmer. Man ønsket fortsatt nøytralitet, — men uten maktmidler til å forsvare den med.

Det var begrepsavstand fra uroen ute i verden til Stortinget og publikum her hjemme. En av stortingsmennene sa i forsvarsdebatten: Eg kan vanskelig vera med på å auke øvings-tida. — Det vert lita hjelp for dei arbeidslause i ein slik auke, og for bondegutane vil det berre verta til byrde. — Det er en nøkkel til forståelse av hva politikere og menigmann var opptatt av.

Befalet ble av mange sett på som nyttige spradebasser.

De meniges uniformer var varme og solide, men lite pene. Det sto ingen glans av Kongens klær. Militærtjenesten var noe man nærmest skulle se på som noe uhyggelig, nesten bajasaktig.

Men heldigvis fantes det ennå igjen interessert og drivende befal. Og det levde fremdeles regimentstradisjoner og stolthet over å tilhøre de forskjellige spesialvåpen.

I 1935 angrep Mussolinis Italia Etiopia. Tyskland satte Versailles-fredens krav helt til side og innførte alminnelig verneplikt. I 1936 marsjerte tyske styrker inn i det demilitariserte Rhinland uten motstand fra de

som hadde diktert fredsbetingelsene. Borgerkrigen i Spania begynte. Tyskerne innførte to års førstegangstjeneste. Våre statsmenns uvitenhet om Forsvaret var nesten ubegrenset. Hva kunne man lære soldatene i en 72 dagers rekruttskole? Hva lærte de om å opptre i feltoppsatte avdelinger, i tropp og kompani, for ikke å nevne bataljon? Ubønnhørlig nærmet det seg tiden da improviserte norske avdelinger med denne ansvarsløst korte utdanning skulle møte verdens sterkeste og mest brutale krigsmakt i divisjoner. Hvor skulle befalet ha lært å føre feltoppsatte avdelinger? De færreste hadde sett en fullt oppsatt bataljon.

I et brev av 24. oktober 1936 til forsvarsminister Monsen skrev utenriksminister Koht: Vi lever på ei kruttønne, og eg går ut frå at her- og flåtestyrken er budd på alt som kan henda.

Det førte til ekstrabevilgninger, men ikke av betydning. Kommanderende generals forslag om mer langsiktige forbedringer, 40 millioner i løpet av 3 år, ble avvist.

Høgevold forteller at da forsvarsbudsjettet var til debatt i mars 1937 hadde Militærkomitéens flertall for annen gang gått inn for øking til 84 dagers rekruttskole. Regjeringen ville ikke, den var villig til kabinettsspørsmål på en ekstrabevilgning på 75 000 kroner. I debatten i juni hevdet en stortingsmann at Tyskland av respekt for den ariske rase ikke ville angripe Norge. Høsten 1944 måtte den samme stortingsmann flykte til Sverige, fordi tyskerne nok ikke hadde den forutsatte respekt for rasefrendene.

I oktober 1936 levde vi på en kruttønne, i desember samme år var det fremdeles stor fare, men i februar 1937 var det plutselig ingen fare, skriver Høgevold. Hæren fikk 6½ million for-

delt på tre år. Det mest forsvarsvennlige parti hadde foreslått 90 millioner på seks år.

Colban advarte fra London, men fikk en dragelse for å blande seg opp i saker utenfor sitt ansvarsområde. Da Tysklands Wien-ambassadør i 1914 sendte advarende uttalelser hjem til Berlin, skrev keiser Wilhelm i marginen: T. soll den Unsinn gefälligst lassen!

Major, senere oberst, Alv Kjøs sa under debatten i Stortinget at det var å kaste folk blå i øynene å late som om forsvaret var like godt nå som i 1914.

Ruge ga i oktober 1937 i et foredrag i Oslo Militære Samfund et bilde av Hærens håpløse situasjon. Det forteller meget om den pliktfølelse og det mot han viste da han 11. april 1940 påtok seg å lede kampen mot tyskerne.

I mars 1938 bragte Hitler Østerrike «heim ins Reich». I mai drøftet Stortinget smør i mannskapsforpleiningen.

I september kom München-møtet, der Chamberlain og Daladier kastet første bit av Tsjekkoslovakia til ulvene. Den 15. februar 1939 uttalte Koht at han ikke trodde det var noen krigsfare. Og da gjorde det jo ikke noe om Kommanderende general hadde pekt på at vår hær uten sammenligning var den slettest øvede og slettest utstyrte hær i Europa. Noen dager etter at statsministeren hadde tatt en interpellasjon om forsvaret meget unådig opp, presset Berling ved de rene gangstermetoder Rest-Tsjekkoslovakia til å overgi seg til Hitlers «beskyttelse». Det var i mars 1939.

I et hemmelig Stortingsmøte 3. mai 1939 sa Sven Nielsen bl.a.: Å sende vår vernepliktige ungdom i kamp uten tilstrekkelig øvelse, uten forsvarlig utstyr, det er intet mindre enn en for-

brytelse og ansvaret faller på dem som har sittet og idag sitter i Norges Storting. —

Også dette er hærens historie.

Den 31. august 1939 uttalte Koht i utenrikskomiteen at han trodde det ville bli krig, men at faren ikke ville være så stor for Norge. Dagen etter slo Tyskland til mot Polen. De nordiske land erklærte seg nøytrale.

Sjefen i Nord-Norge, sjefen for Jærenavnittet og Kommanderende general ba om å få inn flere avdelinger, også støtteavdelinger. Kavaleriregimentssjefene fulgte opp. Avvist!

Om den nye forsvarsministeren oberst Birger Ljungberg skrev senere general Roscher-Nielsen at han var den uheldigste forsvarsminister vi kunne få, fordi han var uten vilje og evne til å sette noe inn på å få gjennomført militære krav. For denne vennlige samarbeidsvillige herre ble krigen og London-tiden en personlig tragedie. Hæren var maktesløs og dens ledende offiserer uten innflytelse. Politikerne fikk ingen faglig militær orientering om situasjonen.

Da krigen kom, hadde vi inne 6. feltbrigade i Nord-Norge, og ellers en feltbataljon i hver av de andre landsdeler, foruten de vanlige skole- og rekruttavdelinger, dessuten fredsbesetninger på festninger som hadde bemanning i fred.

General Lindbäck-Larsen sa: Vi var helt på det rene med at når det kom til stykket, ville våre forsvarsmidler få ordre om å slåss for landets eksistens, og at vi offiserer ville få skylden når følgene av fredspolitikken viste seg.

Om reduksjonen av Hæren etter 1814 skriver major Einar Sagen i 1936 i «Daa krigen kom»: Stortinget løyste opp dei same regiment som tingmennene kunne takka for at dei sat der dei sat, paa sine tingkrakkar. —

Arbeiderbladets første side. Den annen verdenskrig har brutt ut. Her fortelles om «Athenia»s torpedering, hvor m/s «Knut Nelson» reddet 430 mennesker som ble bragt inn til Belfast i Nord Irland. «Knut Nelson» tilhørte Fred Olsen, Oslo, og var altså ikke «damp».

Han skrev sviende om kortsynte politikere, om generalstabsoffiserer som de store tenkere og om den «store» forsvarskommisjonen som laget den fattigmannshærordningen vi hadde da den 2. verdenskrig nådde Norge 9. april 1940.

Om forholdet mellom troppsoffiserer og generalstabsoffiserer skrev han: I dei fyrste tenesteåri lagde troppsoffiserane godviljen til. Men den eine etter den andre lærte snart aa sjaa at han kom akkurat like langt, anten han lagde seg i selene eller inkje. Fyrr eller seinare skulle det koma ein mann av generalstaben og skubba han til sida.

Også dette motsetningsforhold er en del av vår hærs historie. I «Daa krigen kom» som han i profetisk pessimisme skrev før krigen, lar han landet Utopia angripe Sverige, før det angriper Norge.

Utopias gamle general Marcial skildrer hvor ynkelig det norske forsvar er. Offiserskorpset hadde stort sett et års skole. Infanteriet hadde knapt to og en halv måneds øvelse uten repetisjonsøvelser. Befalet hadde stort sett bare drevet med instruksjon av rekrutter og slett ikke ført bataljoner, regiment eller divisjoner på manøver. Maskingeværet var ubrukbart. Det fantes nesten ikke luftskyts, ikke antitankskyts. Utopias fly og stridsvogner kunne operere uhindret. Regjeringsmakten er påfallende svak, likeledes nasjonalfølelsen. Nordmenn har sagt at fjellene jo ville bli liggende og elvene renne i havet selv om landet kom under fremmed styre.

Da svenskene er blitt så langt presset at et hemmelig Stortingsmøte vedtar å mobilisere 1. og 2. divisjon, Marinen og Oslofjord festninger, skal det ikke kalles mobilisering, men ekstraordinær innkalling, skriver Sagen i sin fremtidsfabulering. Skildringen minner uhyggelig om den tafatte beslutning om stille og delvis mobilisering som regjeringen vedtok natt til 9. april 1940. Og den passer forstemmende godt til general Rolstads følgende utsagn i «April 1940»: Operasjonsavdelingen under oberstløytnant Ragnvald Roscher-Nielsen, var hindret i arbeidet, i og med instruks fra Regjeringen om at våre avdelinger bare skulle fremføre protester mot tysk fremrykning og kun slåss i selvforsvar hvis de ble angrepet. Sitat slutt. Førkrigstiden var ikke slik at man tok major Sagen alvorlig, og forsåvidt heller ikke de mange andre som arbeidet for et brukbart forsvar.

Det blir alltid vanskelig senere helt å fatte tidsånden da det forgangne skjedde. Etter verdenskrigens massemannefall kom en fredsbølge som hos

velmenende mennesker naturlig nok ble mottatt med fagnad. Kelloggstraktat, avrustningskonferanser, Tyskland i kne, Remarques «Intet nytt fra Vestfronten», aldri mer krig. Verdenskrisen i 1929 eksponerte voldsomme sosiale problemer. Oppmerksomheten ble konsentrert om de harde tredveåras massearbeidsløshet, samfunnsendringer og arbeidskonflikter. Ennå idag lider Forsvaret politisk under at militære avdelinger ble brukt som Statens maktapparat til gjenopprettelse av ro og orden.

Mussolinis Italia var på jakt etter Romerrikets svunne storhet, Hitler-Tyskland rystet av seg Versaillesfredens bånd og ville ha revansje.

England fremsto i ønsketenkningen som verdensmakten som nok skulle vite å berge oss. Det er en kjensgjerning at ikke bare den alminnelige mann tenkte slik. Det kan dokumenteres at fremtredende politikere som J. L. Mowinkel, endog C. J. Hambro og utenriksministeren, historieprofessor Halvdan Koht selv, kunnskapsfenomenet, også svevde i denne katastrofale villfarelse at The Royal Navy skulle feie eventuelle tyske stridskrefter vekk fra havets overflate.

Major Sagen skrev før krigen kom, om hvorfor krigen kom til oss: Ute i Europa væpna folki paa spreng. Dei satt i angst og otte og venta paa det nye stor-draget som skulle koma. Og det var smaa folk som bruka upp til 40% av riksbudsjettet til væpningar. Ingen pris var for dyr for livet. Nordmennene var det einaste folk i Europa som inkje kasta burt pengar til væpningar.

Vi fikk etter den krig major Sagen spådde, dette ettermæle av Utopias representant i folkeforbundet: Det norske folket var helt uskikket til å stå på egne

føtter og eksistere som et selvstendig folk. Det beste bevis var den grenseløse naivitet og likegyldighet — det glade vanvidd — som preget dets forsvar, hvorpå landets hele eksistens berodde. Det norske forsvaret var helt rudimentært. Landet var et herreløst land, en europeisk almenning og derfor en fare for Europafreden.

NORD-NORGE

I 1948 skrev general A. D. Dahl en bok om Forsvaret i Nord-Norge, gitt ut i anledning 6. Divisjons 50 års jubileum.

6. Divisjon og general A. D. Dahl er navn som det lyser av i Hærens ærerike historie i Nord-Norge innen den periode som her skal berettes om. 6. Divisjon og dens sjef i 1940, generalmajor C. G. Fleischer er evig æret ved bautaen over generalen ved Lapphaugen.

Riktignok sa vår 1814-grunnlov at «enhver var lige forpligtet» — at vi hadde almindelig verneplikt, men først ved den 28. juni 1897 ble utskrivning til Hæren lovfestet for befolkningen i Tromsø stift, som det da het. General A. D. Dahl omtaler i sin beretning et noe kuriøst, om enn utvilsomt velment forslag fra kaptein A. Magnus i en avisartikkel i 1885.

For å styrke Nord-Norges forsvar foreslår kapteinen blant annet at Tromsø seminarium (lærerskole) skal «omgjøres til en skole for vordende Underoffiserer, der tillige skulle overtage Bestillingene som skolelærere i distriktet».

Da verneplikten kom til landsdelen i 1897, skulle det snart ansettes en oberstløytnant som distriktskommandosjef med standkvarter Tromsø.

Det var utvilsomt forholdet til Sverige som gjorde at også Nord-Norge ble trukket med i landsforsvaret da.

Det var etter vår målestokk ikke store dimensjoner over Nord-Norges landforsvar dengang, men omorganiseringen av det var meget praktisk og fornuftig. Det ble satt opp fire kompanikadrer, to i hvert amt. Kadren besto av kapteinen, kommandersersjanten og fureren. Den siste skulle bo nær kompaniets depot, og de to første nær hverandre i kompanidistriktet. Med åtte kretskompanier med hver sin øvelsesplass fikk avdelingene virkelig den hjemstavn som kompaniets lokale navn sa. Navnet kretskompani skulle markere at soldatene ikke tilhørte et bestemt oppbud. Sætermoen, Altagård og Nyborgmoen var tre av kompaniøvelsesplassene. Det var 42 dagers rekruttskole og 12 dagers kompanieksersis.

Første bataljon av Brigaden i Nord-Norge har i sin befalsmesse et bilde av Hauk Åbel, ikke som skuespiller, men som premierløytnant i rekruttskolen på Sætermoen. Han forteller fra 1898 blant annet: Noen brakker var ikke satt opp, så vi tilbrakte hele rekruttskolen i telt. — Vi hadde endel lapper i kompaniet, de holdt sin egen huskende takt, som av og til voldte litt sjøgang i marsjen. — Noen kvæner var der også, gode skyttere, men mutte. — De andre rekruttene fra Harstad og deromkring var trauste, prektige gutter, mest sjøgutter, med kraftige armer, men mindre sterke ben. De var enda bedre i båten enn på landjorden. Myggen var lei. — Der lå et lite fjellvann i nærheten fullt av stor ørret, som vi fisket med sluk. — Ja, det var en deilig tid, som jeg aldri glemmer. —

En ulønt offiser ved Vefsn kretskompanis første sommer i Mosjøen 1898 forteller at soldater og underoffiserer lå kantonert rundt omkring i byen, offiserene i Haugans hotell. Mili-

tærvesenet var svært populært, skriver han i et brev til general A. D. Dahl; det utviklet seg en betydelig selskapelighet mellom byens honoratiores og oss yngre offiserer. —

I et annet brev til general Dahl fortelles det bl.a.: Bevæpningen ved de nord-norske kompanier besto i 1898 av Jarmanngeväret. Krag-Jørgensengeværrer hadde allerede i flere år vært i bruk ved linjeavdelingene i Sør-Norge. — Men selvom de nord-norske avdelinger sto tilbake i våpen, hevdet vi oss til gjengjeld når det gjaldt bekledning.

Alle avdelingene nordpå fikk fra først av helt nye uniformer av den mørkeblå modell, som forholdsvis nylig var blitt reglementert. — Tromsø stifts underoffisersskole ble i 1899 opprettet i Harstad. Om høsten ble bestemt at distriktskommandoen midlertidig skulle være i Harstad.

I 1910 ble det startet en Finnmarkens Underbefalsskole i Vadsø. Den var ett-årig og ga i tillegg til de militære fag handelsskoleeksamen. Etter korporalskolen i Vadsø kunne man gå underoffisersskolen i Harstad og etter examen artium gå Krigsskolen. Etter en slik innsats var man kvalifisert til ledende stillinger.

I 1902 ble det organisert to bataljoner. De seks kompanier ble øket til åtte, fire i hver bataljon. Tromsø krets bataljons ekserserplass ble Sætermoen. I 1909 fikk Tromsø Stifts forsvar sin tredje bataljon, Hølgelands bataljon som senere ble IR 14.

Magasinene var gamle stabbur fra de små gårdene som ble innkjøpt til øvelsesplass.

Ved dimisjon på Sætermoen i august 1905, under krisen med Sverige, ble hver manns personlige bekledning og utrustning lagret sammen, og merket med vedkommende soldats navn, —

med tanke på rask utlevering ved eventuell ekstraordinær innkalling. Etterat et av kompaniene allerede var dimittert, kom det ordre om forlenget tjeneste.

Ammunisjonsregulativet, 0 skarpe og 50 løse skudd, ga ikke store muligheter for noen virkelig tilleggsutdannelse. Soldatforlegningen var 16-mannstelt

uten lys og varme, spiseskuret et utett tak uten vegger.

En av offiserene spente på seg sabelen, — korrekt antrukket for et slikt ærend — marsjerte til bataljonssjefen og foreslo revuljen flyttet fra kl. 0500 til kl. 0600. På den 69. breddegrad er det jo i slutten av september bekmørkt kl. 0500 morgen. Bataljonssjefen så forbau-

Braathens SAFE's flytekniske hovedbase ved Stavanger Lufthavn ble etablert i 1948. Selskapet disponerer ca. 22 000 m² til verksteder og kontorer, beskjeftiger vel 500 ansatte og har 15 spesialverksteder. Basen foretar vedlikehold av flytypene Fokker F-27, Fokker F-28 og Boeing 737, og utfører reparasjoner og overhaling av systemer og komponenter til høy standard, bl.a. overhaling av gassturbiner, elektronisk utstyr, instrumenter, hydraulisk og pneumatisk utstyr etc. Selskapet har Boeing 767 i bestilling for levering i 1984. Selskapet har også betydelige vedlikeholdsarbeider for utenlandske flyselskaper. Vår industridivisjon tilbyr avanserte teknologiske tjenester til industrien og som partner i Terotech A/S er vi engasjert i offshore vedlikehold.

INGENIØR

Teknisk avdeling står i de nærmeste årene foran en rekke utfordrende og interessante oppgaver i forbindelse med oppbygging av vedlikeholdsprogrammer og -utstyr for de nye Boeing flyene B-767 som settes i drift i 1984.

I tillegg kommer oppgaver i forbindelse med vedlikehold av den eksisterende flypark på 21 fly av typen F-27, F-28 og B-737.

For å dekke den tekniske saksbehandlingen innen primærømrådene flyskrog/flysystemer og vedlikeholdsprogrammer, skal ansettes en ingeniør fortrinnsvis med bakgrunn som flymekaniker, men også andre erfaringsområder innen flyteknisk virksomhet har interesse.

Stillingen er tillagt et selvstendig arbeids- og ansvarsområde. Arbeidsformen innen ingeniørseksjonen er imidlertid teamorientert og utpreget samarbeidsevne er derfor en forutsetning.

Nærmere opplysninger om stillingen kan fåes ved henvendelse til seksjonsleder P. A. Nilssen og vedlikeholdssjef Eyolf H. Johnsen.

Skriftlig søknad vedlagt vitnesbyrd og attester sendes Braathens SAFE, Personalavdelingen, Postboks 54, 4051 Sola.

**BRAATHENS
SAFE**

Situasjonsbilde fra Varanger Bataljon på vinterøvelser ved Nybørd ca. 1910 til 1914.

set, forferdet på forslagsstille-
ren.

Øvelsesområdene hadde nesten ikke veier. Riksvei 50 Herjangen, Gratangen, Lund i Salangen kom først i 1920-årene.

Det var dårlig med telefon, selv på ekserserplassene var det bare bygdetelefon med bygdas abonnenter på samme linje. Teltene på manøvrene var fireduks mannskapstelt. Kløvtrenet kom frem når kampen var over. Soldatene hadde sitt utstyr i ryggsekkene, befalet måtte vente på kløvtrenet.

Da avdelingene ble dimittert 2. oktober, Karlstadforhandlingene var da avsluttet, lå snøen omkring en meter opp på teltveggen. Mange har verdifulle minner fra sin tjeneste i Nord-Norge. Det var landet bak blånene, landet med fjell og fjordbotner, eid og daler, med lakseelver og ørretvann, med en ursterk nøysom soldat og en usedvanlig gjestfri befolkning, glad for besøk og villig til å bære frem det beste huset kunne formå.

I Norsk Militært Tidsskrift har Gunnar Holmsen fortalt om sin tjeneste i Rana kretskompani i 1902 i Mosjøen. Kompaniets 300 menige var kantonert privat.

— Til tross for at det var samlag (— brennevinsutsalg —) i byen, forekom der ikke en uorden gjennom hele sommeren, heller ikke, såvidt jeg vet, en eneste klage på kosten, skriver Holmsen.

Dette var i boerkrigens tid, og selvom britene hadde lært meget av sine kamper i India, og ikke minst i Afganistan, ga boernes bruk av terrenget og den enkelte soldat noe å tenke på og diskutere. En ny taktikk med åpne spredte skytterlinjer og god terrengutnyttelse var i ferd med å utvikle seg —.

Marsjtrening var fortsatt viktig.

Lofotfisket hadde lært nordlendingene å arbeide og leve flere sammen. De bodde i 16-manns duktelt. Hvert tellag kokte maten selv, også midtidsmaten, ute under åpen

himmel når avdelingen var på øvelse uten problemer eller klager. Terrenget var utmerket til øvelser og grunneierne velvillig innstilt. Holmsen kom senere til å tjenestegjøre ved Lofoten kretskompani, som ble opprettet i 1903. Våpenøvelsene ble holdt på Rognan. Holmsen tegner her et tidsbilde: — Rognan, det lille strandsted ved Saltdal-
elvens munning, hvor også Salta kretskompani hadde sin ekserserplass. Dette er et mer avsidesliggende sted enn Mosjøen, og vi hadde her ingen omgang med sivilbefolkningen. Ved dampskipsstedet lå dengang ytterst en rekke båtnøst og bak denne noen små torvtekte tømmerhus hvor langveisfarende folk fra Saltdalen overnattet på den lange kirkvei de hadde. Der fantes også et par kramboder, men noe som lignet by lå ikke nærmere enn Sulitjelma.

Han forteller en historie som illustrerer oppgavefordelingen i avdelingen på ekserserplassen; Om morgenen St. Hans ble jeg vekket ved at kommandersersjanten dunket med sabelen i teltgulvet. Æ ska værria furrer idag, sa han. Nei, svarte jeg i ørskan. Kommandersersjanten kan ikke unnværes. Pelotongen har feltvaktteneste på programmet idag. — Fureren er tjenesteudyktig og kjøkkenet er kaldt, var svaret, og jeg skal stille ved morgenoppstillingen.

Ingen merket at fureren var borte, forteller Holmsen.

Kommandersersjanten i avdelingen var den som kjente alle tjenestens detaljer best.

I 1904 fikk kretskompaniene Hotchkiss mitraljøse. De ble fraktet på kjerre eller kløvet.

Forts. neste nr.
